

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A fegyelmezett ész.

Ez a kifejezés : fegyelmezett ész, igen bő köpeny. Sok minden alá fér. S épen ezért egyik gondolatjátszhatik vele, mint a szél a felkapott levéllel, míg a másik lovagolhat rajta mint vesszőparipáján a gyermek, s hiheti, hogy valósággal lovagol.

Nézzünk e kifejezésnek szemébe.

Mint nincsen ész, mely magát józan észnek ne tartaná : úgy nincsen ész, mely fegyelmezett ész ne volna. A gyermeki ész első fegyelmezői a szülők, s ez első fegyelmezés nyomai mindvégig megmaradnak. A szülők mellett fegyelmezőivé lesznek a gyermeki észnek a nevelők, tanítók és tanárok. Ezek iskolázzák a gyermeki észet, neki irányt adnak, s kényszerítik járni az általuk mutatott ösvényen, látni azon világosságnál, melyet ők gyujtanak. És a gyermeki ész töltözködik a neki nyújtott táplálékkal, hívén, hogy mindaz, a mit neki tanítanak, igaz, minthogy azok, a kik tanítanak, tudják, hogy igaz a mit tanítanak. Az iskolával párhuzamban, sőt az ember földi életének bezártáig viszi az ész fegyelmezésének nagy munkáját az egyház. — Nincsen emberi ész, mely fegyelmezett nem volna.

A római kánonjog szerint : „az apostoli széktől induló törvények általános, a lélekismeretben kötelező, és pedig a pápai tekintélyen alapuló köterővel birnak (Konek egyházjogtan I. 102. §.).“ És a római egyház tagjainak esze úgy fegyelmezett, hogy minden ilyen törvényt ki-kí magára nézve kötelezőnek is ismer, még a pápa csalhatatlanságát is, s ezért azt is, hogy neki van joga meghatározni, mit kell hinni, mit kell cselekedni, hogy ki ki az idvességet kiérdemelje. Az egész római keresztyénség esze úgy fegyelmezett, hogy a mi az egyház érdeke, az a római egyház minden egyes tagjának is legfőbb érdeke, a mi az egyháznak javára szolgál, azt előmozdítani a legfőbb kötelesség. E fegyelmezett észszel szállt sikra a római egyház egyik tisztelt tudós főpapja a jézsuiták mellett, s védte azokat mint hasznos elemet, nyiltan, bátran, felemelt fővel. A bíboros hercegprimás is e fegyelmezett észnek adja jelét, midőn főpásztori körlevelében ezt írja : „mily utálatosan

hazudnak azok, kik nem pirulnak állítani, és hiresztelni, hogy semmit sem óhajt inkább a római nép, mint mennél-előbb megizlelni azon intézmények és szabadságok gyümölcseit, melyekbe az ujdonsült olasz királyság népeinek fogai már akkor is belevástak vala (P. N. ez évi 66. sz.).“ Minden ész, minden szellemi erő a római egyházban úgy fegyelmezett, miszerint első, és legfőbb teendőjének ismeri, védeni az egyház érdekét, biztosítani az egyház életét, és bevinni az egyházba az egész emberiséget. És ez a fegyelmezett ész fentartotta mindeddig a római egyházat

Az állam is fegyelmezője volt mindenkor az emberi észnek, s az is marad. És minél inkább kezébe veszi az állam a nevelés ügyét, minél jobban aláveti intézkedő hatalmának az iskolákat : annál inkább az állam érdekében fegyelmezett észszé lesz az állampolgárok esze, annál inkább az állam érdekét előmozdító észszé fegyelmeztetik az emberi ész. A régi idő azon elve, hogy az emberiség célja egy állammá fejlett népegyeség, erős lendületet fog kétségkívül nyerni, az állam által fegyelmezett észszel.

Hát azt ki tagadhatná, hogy a katona esze a mai időben a legfegyelmezettebb ész. Nincsen ész, mely fegyelmezett nem volna.

Az észnek kedveltebb fegyelmezése e kívülről jött fegyelmezésnél az önfegyelmezés. Fegyelmezni az észnek magát önként, szabadon, minden külbefolyástól menten, felséges gondolat! Teljes mértéke az egyéni szabadságnak, az egyéniség visszaadása önmagának, visszahelyezése az észnek önjogaiba. Ragyogó, elragadó gondolat.

Lássunk egy párt az önfegyelmezett észből.

Hobbes, és Locke úgy fegyelmezték az észet, hogy igaznak csak azt tartotta, a mit az ember az öt érzékkel észre vesz ; minden egyébnek igazságát pedig tagadta, tagadta azt is, hogy az észnek volnának veleszületett eszméi. Bolingbroke úgy fegyelmezte az észet, miszerint azt tartotta igaznak, hogy az erkölcsösség alapja önszeretet ; az emberi törekvés célja a minél több örömezés ; a szemérmesség csupán társasági előítélet ; a többnejűség nem erkölcsstelenség, hanem természettörvény. — Condillac úgy fegyelmezte az észet, miszerint igaznak azt tartotta, hogy

az ember mint egy gép, csak a külbefolyások által mozgattatik, s töltetik meg szellemmel; és hogy egyedül a tapintás érzéke az, mely az embert a dolgok valóságáról bizonyossá teszi, s az állaton felül emeli, melylyel különben az ember lényegileg egy és ugyanaz. — Helvetius úgy fegyelmezte az észet, miszerint előtte az volt igaz, hogy valami érzékfelettiről, s így az Istenről is, semmit sem tud; minden emberi munkásság rugója a szenvedély, a ki nem szenvedélyes, az ostoba; erkölcsi jó az, a mi az ember érdekét előmozdítja; a polgári erény a legfőbb erény, s a politikai bűn a legfőbb bűn; a mi a nemzetnek nyilvános javára nincsen, mint az úgynevezett vallási erények, az semmi erény; az igaz morálnak törvénye lényegileg a polgári törvénykönyvben, és a polgári haszonban van; még az embertelenség is jogos, ha az a közjóra hasznos; az a gondolat, hogy a jót azért cselekedjük mert jó, izléstelen; nincsen oly gonoszság, mely ha a körülmények szerint hasznos, jogos is ne volna; a morál mindaddig gyümölcstelen és hiábavaló, míg az erkölcsiség legfőbb elvévé az önhasznot nem tesszük. — Rousseau úgy fegyelmezte az észet, miszerint igaznak azt állította, hogy az engedelmesség, és parancs szavakat a szótárból ki kell törölni; minden erkölcsiség lényege a hajlamok szabad munkássága; a keresztyénség a valódi morálnak, és az emberi társaságnak természetes ellensége. — De la Mettrie úgy fegyelmezte az észet, miszerint igaznak azt tartotta, hogy a fizikai és erkölcsi élet között semmi különbség; minden gondolkodás és akarat az agyvelő változásában áll; az akaratszabadság ostoba dogmája csak azért találtatott ki, hogy az isteni gondviselésről bolond dogma igazoltassék; a vallás a természetet megmérgezte és jogától megfosztotta; az emberiség csak akkor lesz boldog ha az atheismusnak hódol. — Strauss David úgy fegyelmezte az észet, miszerint igaznak azt tartotta, hogy az isteni tisztelet helyébe a művészetnek, különösen a színháznak kell lépni; az igaz erkölcsiségre a vallás nemcsak fölösleges, hanem ártalmas. Feuerbach is a vallást lázbetegségnek mondotta, s különösen a keresztyén vallást az erkölcsiség megölőjének. Molschott pedig a keresztyén világszemléletet, és a keresztyén erkölcsiséget a miatt véli a közhaszonra károsnak, hogy a halottakat eltemetteti, mivel azokat nem eltemetni, hanem a szántóföldeket kellene velök trágyázni. A mely ész ez eszmékkal van saturálva: annak az az ész, mely a keresztyén vallás dogmáit gúnyolja, Krisztus személyének fenségességét mythusnak, ember feletti erővel véghezvitt cselekedeteit meséknek tartja, semmi esoda ha fegyelmezett észnek tetszik. De ha az észnek ez irányban fegyelmezése közszellemmé lesz, s a népeletnek minden rétegeit áthatja, mi történik akkor?! E kérdésre megfelel a történelem. — A népnek, mely vallását s erkölcsiségét elvesztette, — le kell a világ szinpadáról lépni, vagy az önfe-

gyelmezés normája szerint fegyelmezett ész által újjáteremtetni.

Kell az ész önfeigyelmezésének normájának lenni, mint van törvénye a csillagok útjának, a növények nevededésének, az állatvilág érző és ösztönszerű tudata, s munkásságának. Légg a szabadságban megkötöttség, mondja Pál apostol. Krisztus az észet farizeusilag fegyelmezett irástudókat heves buzgalommal korbácsolta, mondván: „jaj nektek képmutató irástudók és farizeusok, mert a mennyeknek országát bezárjátok az emberek előtt, mert ti nem mentek be, és a kik be akarnának menni, azokat is nem bocsátjátok . . . bejárjátok mind a tengert, mind a földet, hogy pogányból zsidót tegyetek, és mikor zsidóvá leend, azt a gyehennának fiává teszitek, kétszerte inkább, hogy nem mint ti volnátok . . . megdézsmáljátok a mentát, kaprot, köményt, és elhagyjátok a mi a törvényben földolog volna, az ítéletet, az irgalmasságot, és a tökéletességet . . . megtisztítjátok a pohárnak és a tálnak külső részét, belől pedig azok rakvák ragadományyal és mértékletlenséggel . . . vak Farizec, tisztítsd meg először a mi belől vagy a pohárban és a tálnak, hogy a mi kívül vagy, az is tiszta legyen . . . nem minden, a ki ezt mondja nékem: Uram! Uram! meggyen bé a mennyországba, hanem a ki cselekszi az én menyői Atyámnak akaróját (Máté XXIII. r.) . . . legyetek tökéletesek, mint a ti menyői Atyátok tökéletes (Máté V. 48.)“ E szavaival világosan adja tudunkra Krisztus, hogy van normája az ész fegyelmezésének, és hogy e norma: az igazságnak és jogosságnak általa kimondott, és a szentírásban letett azon elvei, melyekkel az ész úgy fegyelmezi magát, hogy a személyes életet isteni tökéletes életté, a lélek életének azon szépegyiségévé teszi, melyben minden erény, és minden jószág együtt van. A magát e norma szerint fegyelmezett ész teremtette azon társadalmi életet, melyben a rend, fegyelem, és az egyesek szabadsága is biztosított, és a melynek gyepüit kiméletlen kezekkel tépik, szaggatják azok, a kik az észet saját izlésük szerint fegyelmezik. A magát e norma szerint fegyelmezett ész az a világosság, mely úgy fénylik az emberek előtt, hogy mások is látván ennek cselekedeteit, dicsőítik a menyői Atyát. A magát e norma szerint fegyelmezett ész a maga isteni eredetének tiszta, világos tudatára eljutott emberi ész. Ez a tudományosan fegyelmezett ész. Minden egyéb módon fegyelmezett ész vak vezér, ki megszüri a szunyogot, a tevét pedig elnyeli.

Pápa, márczius 30. 1877.

K i s s J á n o s,
hittanár.

Észrevételek

az énekes könyv tárgyában kinevezett egyházkerületi küldöttség jelentésére.

(Vége.)

A 3-ik pontra nézve észrevételeink következők: midőn az apostol Pál az ő leveleiben kétszer (Eféz. V. 19. és Kol. III. 16.), J a k a b apostol egyszer (Jak. V. 13.) azt ajánlá a keresztyéneknek, hogy egymás között zsoltárokkal, dicsénekekkel és lelki gyönyörű énekekkel intsék s buzdítsák egymást és az Urnak az ő szívében énekeljenek s ha örömük vagy, énekléssel dicsérik az Istent: azzal igen világosan kimondja az apostol, hogy a zsoltárok és lelki énekek éneklése a keresztyének szép és méltó foglalkozása. Semmi kétséget sem szenved, hogy a zsoltárok alatt a régi egyház azon főséges énekeit értette Pál, a melyeknek teljes gyűjteménye a bibliában megvan és a melyek „Dávid zsoltárai“ név alatt közönségesen ismeretesek. Az első keresztyének az apostol e mondását úgy értették, hogy a bibliában foglalt 150 zsoltárokat énekeljék, kik is nemcsak magános hajlékaikban, hanem a közistenisteleleteken is, mint a történet bizonyítja, éneklésök anyagául használták azokat. A honnan méltó, hogy mi is kövessük példájokat és azzal együtt az apostoli intést, és az összes 150 zsoltárt, nem pedig csak néhányat énekeljünk azokból, a melyeket tudniillik kényünk-kedvünk szerint kiválasztunk közülök, mint a francia modernek. Ha Robertson egyik életirója a „Krisztus egyedülisége“ ről 1849. utolsó napján tartott egyházi beszédére joggal mondhatja, hogy azt Robertson szívének vérével írta: épen oly joggal mondhatjuk el Szenczi Molnár Albert ről azt, hogy ő a 150 zsoltár verses magyar szövegét szívének vérével írta! Maga egyházunk jelenlegi egyik büszkesége, a reformált magyar Sion egyik őrállója ezt mondja idevonatkozólag: „a Szenczi Molnár Albert magyar zsoltárai jobban megközelítik az eredeti francziának főségét, mint a latin, német és angol fordítmányok, a m a g y a r i r o d a l o m m e z e j é n p e d i g d a r a b i d e i g *) p á r a t l a n r e m e k e k v a l á n a k a z o k .“

Egyébiránt az összes zsoltárok az Isten legméltóbb dicséretét, a legkitünőbb imákat s fohászokat tartalmazzák. A keresztyén ember még mindig talál azokban minden helyzetben és az élet minden körülményei közt oktatást, tanácsot, vigaszt, és Isten iránt való bizalomra és a megszenteltetésben való szorgalomra buzdítást. Ezért mondja Dr. Luther Márton: „a zsoltár minden kegyes emberek könyve, és mindenki, bárminő helyzetben van is, megtalálja a zsoltárokból és azok szavaiban azokat, melyek az ő állapotjára illenek, és úgy érzi, hogy az ő sorsa úgy megyen, mintha azok egyedül ő érette készítették volna, sőt ő maga most sem készíthet és találhat s nem is kívánhat azoknál jobbat. Mily jó emellett az is, hogy midőn olyan szavakra talál, melyek ő reá illenek, bizonyos lesz a felől, miszerint a szentek gyülekezetében van s hogy minden kegyeseknek az volt sorsa e világon, a mi neki, mivelhogy azok ő vele mindnyájan ugyanazon éneket éneklék.“

Mindazon üdvös hatásokkal, melyeket az Isten drágalátos

*) Hát ma? némely része ma is alig utólérhető, igaz, — de hát ne kíséreljük meg az újabb fordítást? Hisz csak kísérlet, s míg jól nem sikerül, nem is lesz kelete? Szerk.

igéje szül, egyszersmind a zsoltárok is bírnak, melyek ugyancsak az Istennek tiszta igéi, és az Isten igéjének énekekben való előadása igen alkalmas arra, hogy szívünk azáltal megihletessék és építtessék. És mennyire kell, hogy az Istennek és az ő igéjének kegyes tisztelője előtt ez énekek becsét, valamint az ő áhitatosságát emelje az, hogy ő tudja, miszerint e zsoltárok bibliai énekek, melyeket a szent Lélek a megvilágosított férfiakba adott.

Ne mondja ennél fogva senki, mint mondta egyebek közt Baksa i D á n i e l 1857-ben kiadott átdolgozott zsoltárai előszavában, hogy a régi kor ezen énekei nagyon ótestamentomiak, bennök rég elmúlt idők, ma már érdektelen napi eseményeinek rajzaiba s gyarló emberi indulatok kitörései közé vannak olykor vegyülve az istenes áhitat szép fohászai, minélfogva ő csakis 72 zsoltárt dolgozott fel, 315 versben; holott az Istennek az ő szerelmeseivel kötött szövetsége és annak ő reá való vonatkozása, lényegben mindig ugyanaz marad. És bár néhány zsoltár csak az Izrael fiaira illeni látszik is: mindazáltal igen tanulságteljesek és épületesek azok a keresztyénekre nézve is, a 150 zsoltárnak sértetlen épségben megtartása annyival kívánatosabb, mert az énekes könyvet külföldön néhol a nép bibliájának szokták nevezni, a biblia után a nép vallásos élete első tényezőjének tartjuk azt s félő, hogy az énekes könyv kisebbitésével a hit is meg fog fogyatkozni; annak megcsönkítése a különben is lágy-meleg egyháziasság hévmérőjét még alantabb fokra szállítaná le, a természetlen figefához hasonló hitet még meddőbbé fogná tenni s a vallásos élet csörgedező patakocskájára nagyon dermesztőleg hatna, melynek pedig szüntelen mozgásban tartására a mai igen sokszor csalással, képmutatással, hamis bukással, esküszegéssel, váltóhamisitással, bankjegytánzással, sikkasztással, lopással, házasságtöréssel, öngyilkossággal teljes korban vajmi nagy és égető szükség volna!

Ám legyen, hogy a feltünőbb verselési és nyelvezeti hibák, javíttassanak ki, azt tették és teszik külföldi hitrokonaink is, csakhogy az ne történnék az eredeti szöveg rovására; azonban, hogy a javítás alkalmával 777 zsoltár vers, s különösen két egész zsoltár (LIII. LXXVI.) teljesen kihagyassék: az már tetemes megcsönkítése az Isten igéjének; hiszen a zsoltárok könyve nem valami res nullius, hanem az egyetemes reformált egyház közkincsé, e kincsnek több mint felétől a protestáns népet megfosztani — nem gondolható el, miképen lenne kellően indokolt tény. Ha nem énekeltenek is mindnyájan az énekek az istenistiszteleten: de a nép odahaza az ő hajlékában s gyermekei az iskolában olvassák s hol az egyik, hol a másik versből épületet, tanulságot, oktatást merítenek magoknak.*) A javítási törekvés ne oly súlyos kö legyen, mely a forrásra hengerítettván, azt úgy elzárja, hogy csak valami vékony szivárgás legyen alóla, mert az csak kevesek szomját oltja el, s ritkák az I l l y é s e k, kik a vékony szóból értenek legtöbbet, s még ritkábbak a D á v i d o k, kik az egyszer mondott szót is kétszer hallják, — sőt inkább a munkálatba veendő javítás legyen hasonló azon fához, melyet Mózes az Ur parancsára a vízbe dobván, általa a keserűnek ízellet víz is megédesedett s ihatóvá lón (II. Móz. XVI. 25). Ellenkező esetben félő, hogy a különben is lazán álló magyar reformált egyház még apróbb részekre fog széthullani, mint a német

*) A kerületi végzés szerint ki lesz nyomtatva a nagyobb kiadásban minden vers, csak a kisebb kiadásból hagyatnak ki azon versek, melyek közénéklése szokatlan. De ha új és jó fordítás ékelhetővé teszi a kihagyottakat, ebbe is visszavétehetnek. A kerület végzése csak a tényleges állapotra tekintett. Szerk.

reformált egyház, vagy pedig általa több lesz egy okkal a nazarénizmusra. Mi kapocs van az egyházkerületek közt? Néhol oda van a confessio tekintélye, a bibliáé meg van ingatva, szerencsére még az énekes könyvről következtethetünk a négy egyházkerület viszonyára és arra, hogy mik vagyunk!

Hol vagy reformáció előhírnöke, Huss János? ki a XXXI-ik zsoltár verseinek éneklése közt mentél a tűzhalomra s azokból merítettél bátorságot, vigaszt a vértanúi halálra?! Jer vissza! s másodsor ne lépj a tűzhalomra, mert annak a zsoltárnak kegyelemből meghagyott 8 verse aligha lesz elég a tűzhalom vezető hosszú úton lelked bátorítására!

Hol vagytok dicsőítői a skót szabad egyháznak? Térjete vissza az államhoz s húzzátok attól a több mint egy millió pengő forintot ezután is, mert a megcsontított XLIII-ik zsoltár aligha fog eléggé lelkesíteni benneteket annak nélkülözésére!

Hol vagytok gályarab papok és tanítók? Séllyei, Bátorkeszi, Füleki és a többiek? Ne magatok temessétek el a körmeitekkel vájt gödörbe elhunyt rabtársaitokat, hanem fogadjatok sirásokat, ha ugyan a fosztogató katonák pénzsovár szemei elől elrejtett néhány filléreték meg van, vagy hagyjátok a hullákat temetetlenül a föld színén, mert a LXXXVIII-dik zsoltárnak könyörületből meghagyott három verse teljességgel nem lesz elég a temetéskori éneklésre!

Hol vagytok megszabadult gályarab papok? Tudtok-e könyv nélkül többet, mint csak a XLVI. CXVI. és CXXIV. zsoltárokat? mert különben az azok irgalomból meghagyott 2—3 versei majd nem fognak elegek lenni, hogy a tenger hátán lelkesedéssel énekeljete addig, míg nápolyi gályatokról a szabadító hollandok hajójára általeveztek?!

Hol vagy Dr. Luther Márton? ki nagy előszeretettel énekelgetéd a CXVIII-ik zsoltárt? Lásd az meg van csontkítva, négy verse el van hagyva, s talán meg lehet, épen azok, melyekben te és veled együtt még számos lelkek vigaszt találtak!*)

Vajjon mit véthettek a kiküszöbölendő zsoltárversek? Kinek állanak útjában? Vajjon egyházi, politikai, nemzetgazdasági vagy pénzügyi okok és érdekek kívánják a 777 vers elhagyását? Talán egyik rugó itt is a pénz volna?! Pedig azzal tartják, hogy a szellem vezérli az anyagot s nem megfordítva! Hiszen, a ki eddig meg bírta fizetni az énekes könyvért a 80 krt vagy 2 forintot o. é. ezután is meg fogja az azt adni érette; a ki pedig eddig nem vette meg azt a könyvet: ezután sem veszi az meg, még a gyémántkiadást sem! — Vagy talán a korszellem követeli az énekes könyv átalakítását? A mit a korszellem hoz létre, az napi értékű dolog, azt már egy másik korszellem megváltoztatja vagy romba dönti.

Méltán kérdésbe lehet tenni: hogy vajjon, ha még egyszer javítás alá jönnek a derekasan megtizedelt zsoltárok: egy másik javító bizottság honnan s miből fog majdan szinte 777 verset elhagyni: holott arra már csak 648 vers marad?! Vagy ily eshetőségre nem lehetne számítani többé? Ki tudja? hogy a javító bizottság munkálata szerinti énekes könyv nem kerülne-e ismét akár egy negyed század után is változtatás vagy átdolgozás alá? A korszellemnek s újra meg újra változó viszonyoknak vallásos dolgokban uszályhordozójává szegődés azon veszélyt idézi elő, hogy az énekes könyv s hozzá hasonló művek, hullámzó tege-

*) Épen azért kívánjuk az új fordítást, hogy mindezek a finomabb nyelvezet segítségével új erőt nyerve a nemzedék előtt, megmentessenek az új énekes könyv számára. Szerk.

ren széltől hányatott laptává lesznek. A közönséges isteni tiszteletet őszinte lelkülettel híven gyakorló közönség nem érzi az az énekes könyv megváltoztatásának szükségét, meg van vele elégedve: azok a túlfinom s modern izlésű, de a közönséges istenitiszteletet csak parádéból látogatott urak és hölgyek, kiknek kedvéért új divatu köntösbe kellene öltöztetni az énekes könyvet: vajmi ritkán porozzák be ruháikat a templomban!

Ne bontsd el a régi határt, melyet a te eleid csináltak, — azt mondja az irás, — sőt inkább tartsd meg azt a mi nálad vagyon, hogy senki el ne vegye a te koronádat!

A dicséretekre nézve nem kívánunk oly szigorúak lenni, mint a zsoltárokat illetőleg, mivelhogy azok emberi művek, ha még oly lánglelkű költői szellem szüleményei volnának is; de még a dicséretre vonatkozó módosításait sem fogadnók el teljesen a javító bizottságnak, mert azok közül némely rész csak szövegváltoztatás, többet, jobbat alig mondó szócserejelgetés!

Az énekes könyv iránti kegyeletből, ragaszkodásból és szeretetből irtam

M.-Györökön, január 8-án, 1877.

Rácz Károly,
ref. lelkész.

KÖNYVISMERTETÉS.

Az oxfordi egyetem előtt s különböző alkalmakkor mondott beszédek Mozleytől.

(5-ik folytatás.)

A hetedik szám alatti beszéd **pünkösztör** mondatott el. Alapige: János III. 8. A szél a hová akar fújni, fú és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnét jő és hová megyen: Így vagyon minden, a kiszent Lélektől születtetik. Két fő jellemvonása van a szellemi vallásnak, vagy azon vallási hajlamnak, mely a Lélek munkája által velünk az irásban közöltetik. Egyik, hogy nem csupán a lelkiismeretben, hanem a jó hajlamokban is áll. Meghal az ember a bűnöknek, vagyis teljesen közönyös, érzéketlen a bűn csábjai iránt, nincs többé a törvény járma alatt, kötelességét, mint szeretet munkáját végezi, mintegy természetijajlamból. A természeti hajlam minden erőlködés, formaiság nélkül működik, önkéntesen, szabad választással s ugyanígy működik a szellemi hajlam is, mely mintegy ujjászületésként tekinthető. A lélek azon felsőbb, szellemi állapota, melyben a hajlam teljesen egyezik a kötelességgel, nem érhető el a földi életben. Testi vágyainktól, a lélek különböző szenvedélyeitől nem szabadulhatunk meg. De mégis más oldalról vannak erkölcsi s szellemi jó hajlamaink, melyek ugyanazon időben kötelességünket s gyönyörünket alkotják: gyönyörünket, mert saját hajlamaink, kötelességünket, mert jók. A szellemi hajlam második jellemvonása, hogy: „nem tudod, honnan jő”; ismeretlen forrása van, nem tudjuk magunk megteremteni saját akaratunk által. Ha jó hajlamokban, szeretetben áll, világos, hogy nem tőlünk függ, mert érzelmeinket nem tudjuk csinálni, az kívül áll hatalmunkon. De vajjon megálljunk-e itt, mondván, hogy ha vannak jó hajlamaink, az helyes, ha nincsenek, nem segíthetünk a dolgon. Nem, itt bizonyos megkülönböztetést kell tennünk, betöltenünk az úrt, mely útban áll, hogy jó hajlamokra tehesünk szert.

Az első útba igazító lépést a szokások tanádjai; nevezetesen bár az akarat nem idézhet elő jó hajlamokat, vonzal-

mat, a tények sorozata végre megszerzi azt, a megszokás mind könnyebbé teszi tetteinket s mi eleinte kellemetlen volt, végre kellemessé lesz. De kérdés, hogy a megszokás egyedül magában teremt-e valódi vonzalmat, szeretetet? Az ismétlés által megkönnyített tény a szó valódi értelmében nem az érzelem, vagy vonzalom ténye, csakis az elme kényszeríti ebben magát tenni valamit az ellenszenv daczára is, — de mégis fontos összeköttetésben van az érzelmek valódi növekedésével, elmozdítván az akadályokat, hogy azok előtűnhessenek s elfoglalhassák helyüket a jellemben. Az emberi szív fenekén megvan kétségkívül a szeretet gyökere, de eltemetve, elhalmozva különböző világi indokok zagyva halmazával s míg ez el nem távolíttatik, a szeretet nem működhetik.

Azon mód, mely által érzelmet, vagy vonzalmat szerzünk, némi analogiát mutat a tudomány szerzése módjához. Különösen nehéz tárgyaknál nem szerzünk tudást a tanulmány, nyomozás idején; azon látpont, mely megoldja a nehézséget, a bepillantás azon első ténye, mely tudatja velünk, hogy a nem-tudást tudással cseréltük fel, nem jelen meg épen azon időben, midőn nagy igyekezettel tanulmányozzuk a tárgyat. De az ily meddő időszak nem épen gyümölcstelen; egy- vagy másképen az értelem kitisztul, világosság nyílik föl előtte. Ha az analogia nem teljes is: de legalább mutatja, mint támad fel a vonzalom az emberben s mint foglalja el a szeretet a pusztá kötelesség helyét.

De még ez, hogy tudniillik a szeretet az akarat tényeiből folyik, — nem tartalmazza ezen titokszerű tárgy teljes igazságát, mert a szent írás több helyen a szent Lélek munkájának tulajdonítja az emberi szív szellemi elvének, a szeretetnek növekedését s ez valóban meg is egyezik a körülöttünk levő emberi jellem világában észlelhető némely nevezetes tényekkel. Látjuk ugyanis, hogy némely emberek jellem dolgában, ha szabad e kifejezést használunk — az ég kegyenczei, természetük gazdagabb a jóban, a szellemi víz forrása mélyebb náluk, bizonyos beoltott jóság, jellemzőség tulajdonosai, mely ösztönszerűleg viszi őket azon jóság felé, melyet mások csak sok küzdelemmel, gyakran elesve, érnek el. — Hogyan s miért nyerik e győzők a koronát azon eltorzítás s a küzdelem belelegyítése nélkül, mely oly sokakon rajta hagyja bélyegét? Nem tudjuk azt, titok ez előttünk. A Mindenhatónak tetszett ezeket különös kegyelemmel ruházni fel. S e napon, mely a sz. Lélek kegyelmének dicséretére ünnepeltetik, adjunk hálát Istennek ezen csodálatra méltó teremtményeiért, ezen szentekért, kiknek látása által ő bennünket tanítani, ihletni céloz.

Különböző jellemekek által vagyunk körülvéve e világon s e különbözőség, bár sokat tesznek érte a nevelés s a körülmények, úgy tekinthető, mint isteni ajándék, mint eredeti, beoltott külföldesség a lelkekben s szervezetekben. Különböző kötelességek, feladatok, élethelyzetek illenek különböző emberekhez s bizonyos mértékig ösztönszerűleg tudják ezek, mily uton haladjanak. Ezen isteni ajándék alkotja főleg az embert, annak megőrzése nagyon becses, fontos a jellem alakulására. Tekintettel kell erre lennünk mások utánzásánál. Ha személyeket, mint olyanokat, utánzunk, azok egyéni jellegét, jellemét, igazságtalanok leszünk magunkhoz. Mitsem nyerünk azzal, mert nem változtatjuk át magunkat más személyekké. Azon jellem, melyet mi másokban csodálunk, bennünk egészen mássá nőné ki magát még a legtökéletesebb utánzás mellett is. A másolatban soha sincs benne az eredeti szelleme, mert nincs meg nála az eredeti gyökér, melyen az eredeti nőtt fel. Nekünk saját gyökerünk

kell felnőnünk: a sz. Lélek ajándékát növesztenünk, érlelnünk. A kívánság utánozni nagy embereket sokakat félrevezetett már, figyelmetlenekké tevén őket saját elmeszerkezetükre.

Sok keresztyéneknél megtetszik a szent Lélek működésének nyoma, ezt el kell ismernünk; ezek szívből s jó hajlammal szolgálják Istent s tesznek igazság cselekedeteit, mert szeretik azt, mi jó és szent. De sokan ismét belsőleg a törvény szolgálata alatt vannak; a büntetéstől félelemből s nem a szeretet szellemi elveiből teljesítik kötelességeiket.

Némely valóban lelkes, buzgó személyek azt vélik, hogy igen fenhargon beszélhetnek saját szellemi ajándékaikról, kegyelmeikről, elismervén, hogy azokat a sz. Lélektől nyerék. Az ilyeneknek figyelemmel kell lenniök azon komoly tényekre, melyek annyira korlátozzák az új szívet és új lelket s ellensúlyozzák a sz. Lélek befolyását. Emlékezzenek meg az emberek, mik ők voltaképen s úgy nézzék magukat, mint a milyenek. Lássák, mily sok hiány van bennük az új árnyék alatt s mily kevésbé haladták túl a törvényt, bár az evangéliom alatt élnek is.

(Folytatjuk.)

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Nagy-Szalonta.

Lelkészi értekezlet és egyházmegyei gyűlés ápril 4. és 5. napjain.

A n. szalontai gimnázium nagy termében gyűltek össze a lelkes értekezlet tagjai, ez idő szerint kevés számmal. Jelen volt egyházmegyénk esperese is nt. Osváth Imre ur. Értekezleti elnök Szél Kálmán üdvözölve az egybegyűlt tagokat, a mult ülés jegyzőkönyve olvastatott fel. Letelvén a 3 év, melyre az értekezlet tisztviselői megválasztottak, az illetők leteszik hivatalukat a közgyűlés kezébe. Ujlag megválasztottak: Szél Kálmán elnöknek, Szaniszló Gábor jegyző és pénztárnoknak, Katona Mihály tanár könyvtárnoknak.

Elnök felhívja a lelkesztársak örökös figyelmét a nazarénizmus terjedése ellen. Felemlíti, hogy eme sectának, mely végeredményében a socialismus és communismus felé vezet (?), e vidéken közvetlen terjedését nagyban elősegítette az angol bibliaterjesztő társulat egyik ügynöke, mely ügyre nézve okmányokat mutatván fel, terjedelmes és kimerítő felvilágosítást közöl, melyből kitűnt, hogy a főigazgatóság (?) által kérdőre vont ügynök hibásnak találtatván, állomásától elmozdított. A lelkesztársak figyelmébe ajánlatott a netán egyházukban megforduló ügynökök iratainak figyelmes átnézése. A nazarénizmus terjedését csekély véleményem szerint minél gyakoribb bibliamagyarításokkal lehetne megakadályozni, és a cura pastoralisnak minél szélesebb körben gyakorlásával.

A könyvtár állása örvendetes tudomásul szolgált. A lelkes értekezlet 3 évi fennállása után 109 kötet szakmunkával bír. A pénztár állása nem épen kedvező arányt mutat az előbbeni évekhez képest. Kimondta a lelkes értekezlet, hogy lelkesztársaink az iskola-ügyekre minél több gondot fordítsanak. Ezekon kívül némely apróbb, többnyire személyes kérdések vitattattak.

Más nap délelőtt 9 órakor az összes tanácsbírói, lelkesi s tanítói kar esperes ur vezérlete alatt a megérkezett segédgondnok nagyméltóságú Tiszta Kálmán ur szállására vonult, hol esperes ur szép és megható beszéddel üdvözölte szeretve tisztelt segédgondnokunkat, kit 3 év óta oly nehezen nélkülözünk, a szent könyvből vett eme szavakkal zárta be beszédét:

Kérlek ne hagyj el minket, mert te tudod hol kell megszállanunk... légy minékünk szemünk gyanánt. IV. Móz. X. 31. Erre segédgondnok ur röviden így felelt: Köszönöm szives megemlékezéseket. Jól esik lelkemnek azokat látnom, kik között közpályámat elkezdtem.

A tisztelgő sereg ezután felvonult a gyülesterembe, hol nem sokára megjelenvén segédgondnok ur is; esperes ur buzgó ima után, rövid de korszerű beszéddel — hangsúlyozva zsinattartást, positiv törvények alkotását — megnyitotta a gyűlést. Az ujonnan választott tisztviselők u. m. Tabajdi Károly világi tanácsbíró és Szaniszló Gábor e. m. aljegyző leteszik az esküt, s rövid de velős beszédek után elfoglalják székeiket. — Mindkét új hivatalnok az egyh. megyének teljes rokonszenvét már is kinyerte. Tabajdi Károly Aradmegye erélyes alispánja, magas tekintélyes alak, férfikora legszebb szakában van. Világos tiszta fő, ügybuzgó, magyar és mindenekfelett protestáns szellemű. Valódi nyereség egyházmegyénkre.

Olvastatván az egyházlátogatók jelentései, azokból sok örvendetes pontokat emelhetnénk ki, bár voltak imitt-amott szomorú jelenségek is. Az egyházakban egy pár kivétellel mindenütt béke és csend honol. A vallásos élet legtöbb helyen kedvező fokot mutat. Sajnosan vette tudomásul a közgyűlés, hogy Aradon a köznapi istenisztelet nem gyakoroltatik, sőt a reformált hitű tanoncok vallásoktatásáról sem szerezhettek tudomást, mivel a kitűzött időre egy sem jelent meg. Észleltettek még némi anyagi zavarok is, melyeknek rendbehozására Tabajdi Károly ur kéréstett fel.

A tanügy állása elég kedvező. Némely kisebb egyházakban a mulasztó iskolások száma igen nagy.

Templom építendő Erdő-Gyarakon és S.-Keresztúron. — Díszes iskolákat építettek Gyantán és Fekete-Gyarmaton.

Peres ügy kettő érkezett az e. megyére. Az egyik perben canonicus vétség nem forgott fenn, csupán a lelkésznek a cura pastoralist nem méltató modorának szüleménye volt az egész. Hívek és lelkész egymás iránti kölcsönös türelemre s szeretetre intettek. A másik eset bonyolultabb volt. Itt a lelkész lemondott azon egyházzól, melyben eddig szolgált. A tractus a lelkészválasztási szabályok szerint korlátolt választást engedett az egyháznak, t. i. hogy csakis az egyházmegyében szolgáló rendes lelkészek közül lehet választaniok. (Lásd a lelkészválasztási szabályokat.) A mint az ügy állott, ez teljes correct eljárás. Többet a dolog természeténél fogva nem említhetnek ez ügyből.

Nagy Imre sarkadi segédlelkész bekebelezetési kérvénye kitünő bizonyítványai alapján örömmel teljesítettett. Egyéb folyó belügyek is elintéztettek.

S.... J...

A bihari ref. egyházmegye f. é. ápril 3—4-iki közgyűlése.*)

Egyházmegyénk a fent irt napokon tartotta tavaszi rendes, úgynevezett helyosztó közgyűlést N.-Váradon; nem a már megszokott kényelmes helyiségben, a megyeház nagy terében, — minthogy ez a megyei közigazgatási bizottság ülése által elfoglalva volt — hanem a régi helyen, a reform. most községi iskola-

*) Kiemelendő e tudósításban Ercsey Zsigmond s. gondnok halála; és a szép kezdemény a vasárnap megszentelése fontos ügyében. Bizonyosan, ha tudomásra jő, külföldi testvéreink is örvendeni fognak még a kezdetnek is. Vesse súlyát vezérlőként egyházunk is közbe e téren

teremben, szorongva a szűk padokban. A gyűlés főbb tárgyai következők voltak:

1. S. gondnok Ercsey Zsigmond ur, súlyos betegsége miatt jelen nem lehetvén, helyettesként a társelnöki székbe ültetett Ritook Zsigmond; nem mint legidősb tanácsbíró, hanem mint akkor még a világiak közül egyedül jelenlevő.

2. Kiss Bénéjámín szalárdi lelkész tanácsbíróul megválasztva lévén, az esküt letette.

3. Az egyházmegyei — 7 rendbeli — küldöttség által előzőleg megvizsgált számadások jóváhagyattak.

4. Vadon Miklós nyüvedi lelkészszé választatván, megerősítettett. Ugyazint Vári János a révi időközi lelkésztanítóságban; s így most már Réven is van lelkész, mely a mult évben M.-Kakucsnak volt filiája.

5. Egy szomorú tárgy foglalta most el a közgyűlés figyelmét, t. i. Bujdosó Lajos nyüvedi, s a mult év október havában megválasztott pósalakai lelkésznek ügye. Ez a szerencsétlen lelkészársunk m. é. december közepe óta — mint elmebeteg — a megyei közkórházban ápolatván, a pósalakai egyház folyamodott a közgyűléshez, hogy róla gondoskodjék. A gyűlés, a főorvosi bizonyítvány alapján, — mely ötöt gyógyíthatatlannak mondta ki — elhatározta, hogy új lelkész választassék, s ez jelentessék be az egyházkerületre, mely felkérte, hogy a szerencsétlennek családja, különösen két kiskorú gyermeke javára, valamely pénztárból nyújtson segélyt; s eszközölje ki a belügyminiszteriumnál, a biharmegyei közkórházban leendő ingyen ápoltatását.

6. Ezután jött több tanító elhelyezése.

7. Vitára adott alkalmat az, hogy néh. Kállai Lajos tanító a debreczeni főiskola részére, átalakítási ajánlasképen, 21 frtot kötelezvén, azonban csak halála után tűnven ki ezen tartozása, miután vagyona utána nem maradt, az esperest az özvegy gyámdíját, 13 frt 7 krt, letartóztatta, míg ez ügyben az egyházmegye nem dönt. Két érdek küzdött itt egymással; egyik a főiskola érdeke, mely a károsodástól, egy tanító becsülete pedig a szónemtartás miatti homálytól megmentendő lett volna; másik a tagadhatatlanul szegény, de fiatal és munkaképes özvegynek érdeke. A főiskola érdekét alig egy-két szó pártolta: ellenben a szólók nagy többsége az özvegy érdekét, a túlbuzgók olyan szavakat is hangoztatván, hogy elég gazdag a kollégium, stb. Már a nyilatkozók nagy többsége eldöntötte a kérdést az özvegy javára, midőn — pro superabundante — felállott a tanítói kar egyik képviselője, s harsány hangon, megadta a kegyelemdőfést az esperesnek, hangsúlyozván, hogy nem volt joga az esperesnek a gyámdíjt letartóztatni, hogy önkényt gyakorolt, s több efélét. Az esperes visszautasította a helytelen szót, lévén itt peres kérdés, melynek eldöntésére az egyházmegye van hivatva, s mely döntött is — s megkapva más oldalról is a rendreutasítást, hogy tartsa magát az illem határai közt.

8. A darvasi némely egyháztagnak folyamodtak az ellen, hogy az egyháztanács azon okból, mert a rendes jövedelmek nem fedezik a kiadásokat, pótdót vetett ki egy részben a földbirtokosokra; s kijelentették, hogy míg a pusztai birtokosok is be nem vonatnak az egyházi adó fizetésébe, addig nem fizetnek. — Határozatott: hogy az egyháztanácsnak, mint autonomus testületnek, joga és kötelessége gondoskodni az egyház fentartásáról; a pusztai — helyben nem lakó — birtokosok pedig az általános szokás szerint, csak ott fizetik az egyházi adót, a hol laknak, és az egyház jótéteményeit élvezik.

9. Az első nap délutánját aztán csaknem egészen igénybe vette a mindössze sem sok „beruházási szabályok“ tárgyalása. Gyűléseinken ily fesztelen, hogy ne mondjam imparlamentáris, tanácskozást alig láttunk többet. Végre a tárgyalás vége felé, hogy, hogy nem. Ritook Zs. helyettes segédgondnok vette át az elnöki szerepet, s csodálatos! a féktelen áradat egyszerre rendes medrébe vonult vissza, s ő érczes hangjával, s a szavazásra kitűzött kérdő pontok világos feltételével, egyhangulag azon elismerést nyerte, hogy kitűnően fogná betölteni az elnöki székét.

10. Második napon az esperes azon fájdalmas tudósítással nyitotta meg az ülést, hogy **Ercsey Zs. segédgondnok** ur meghalt, élete 78-ik évében, ki, gondolom, 33 évig folytonosan tisztviselője volt az egyházmegyének, 27 évig mint tanácsbíró, utóbbi 6 éven át mint s. gondnok. — Elhatározottat a temetés ünnepélyén, H.-Kovácsiban, testületi jelenlétel, s a s. gondnoki hely megüresedésének felterjesztése az egyházkerületre.

11. A n.-szántói és fugyii régi iskolatelleknek eladása — miután új alkalmasabb telkeket vettek, engedélyeztetni véleményeztetett.

12. Életjelt adott végre magáról a megyei népiszkolai tanügyi bizottság is, beterjesztvén észrevételeit az egyházkerületi tantervre, s elnöke az esperes által kidolgozott statisztikai adatokat, mely utóbbiak kinyomatása a jegyzőkönyvben elhatározottat.

13. Fekete Sámuel püspöki leánytanítónak, 50 éves tanítósa betöltése alkalmából, az egyházmegye elismerését és jókívánatait fejezi ki.

14. Taneszközök ajándékozása a tanfelügyelőségtől. Papp Károly csöknői lelkész ajánlata a 42 frt 80 kr. perkoltségnak megtérítése iránt a közpénztár részére, a m.-telkii paplak felépítéséről jelentés, s erre tett jelentékeny adományok, — a p.-tamásii egyház által, iskolai célra egy új telk vétel — örvendetes tudomásul vétettek.

15. Indítvány tétel, hogy kerestessék meg a megyei bizottsági közgyűlés, hogy tegyen intézkedést, hogy **vasárnapon** szüntettessék meg mindennemű gyűlések tartása, melyek a népet az istenisztelettől eltartoztatják, s általában minden oly alkalom, mely által a vasárnap megszenteltetnek. — Mint indítványnak tárgyalása, a jövő közgyűlésre halasztatott, — kiadatván előleges megbeszélés végett a lelkészi értekezletnek.

Figyelő.

Nagy-bányai egyh. megyei lelkészi értekezlet.

Az egyetemes lelkészi értekezlet ápril 4-én. Sárköz-Ujlakon tartatott meg, melyen harmincz lelkésztárs vett részt. A szent Lélek segítségül hívása után értekezleti elnök **Czelder Márton** elnöki megnyitó beszédében előadta, hogy ámbár most egy éve Ar.-Medgyesen tartott egyetemes értekezletünk abban állapotott meg, hogy a hittani kérdések mellőzésével kizárólag a gyakorlati lelkipásztorkodás mezején marad, miután a **krassói vidéki fiókerkezlet** ismeretes emlékiratával túl ment ezen megállapodáson; egyetemes értekezletünknek köteletségévé vált határozottan nyilatkozni a felett, osztja-e a krassói értekezlet által elfogadott emlékiratnak a hittani álláspontra vonatkozó kitételeit, meghatározását, mely már hirlapilag is vitattatik; vagyis elismeri-e egyetemes lelkészi értekezletünk, hogy ev. prot. lelkésznek az egyház hittani álláspontját, megtartani s lelkipásztori működését arról

mint alapról irányozni szent kötelessége. Szükségesnek tartja az ez érdembeli határozatot azért, mert a kor változó gondolkodása már-már az alaphoz nyult hogy azt megdöntse s az ev. vallás örök igazságait, mely világosító, tanító, vigasztaló és megszentelő erejével lelkünket betölti, éltünket megáldja: a tapasztalat rideg tételévé okosítja stb. E kijelentésre a krassói értekezlet nevében az emlékirat szerzője **Sóltész** társunk kijelenté, hogy ámbár nem volt szándékuk a hittani kérdésekre bocsátkozni, miután mégis nyilatkozatuk olyannak vétetett, az értekezlet által elfogadott emlékirat nevezett tételeit egyet. lelk. értekezletünk előtt ezennel visszavonja,*) mely ünnepélyes nyilatkozat midőn örvendetes tudomásul vétetett, rövid de lelkes, hittani álláspontunkra vonatkozó eszmecserék után egyet. lelk. értekezletünk egyező értelemmel és elhatározással kijelenti, hogy a kor változó s a hit alapjait mellőzni törekvő gondolkodásával szemben, minden lelkésztártól, magunk magunktól megkívánjuk az ev. hittételeknek s a hely. hitvallásnak megtartását s a lelkipásztori működésnek azon, mint alapon építését. Mert ha ily legfényesebb kérdésekben a protestántizmusnak, mely az igazságok vizsgálása s tisztább s tökéletesebb kifejezésének elvét el nem ejtheti, változtatás módosításra van szüksége, azt megtenni egyedül egy egyetemes nemzeti zsinat van hivatva, egyes egyházakra nézve az sem kötelezőleg mára, csak tanácsadó a jövőre.

E megállapodásunk után elnök hivataltársai nevében is megköszönve az eddigi bizalmat, megbízását az egyet. értekezlet kezébe visszaadván, közfelkiáltással újból megválasztattak elnökül **Czelder Márton**, titkárrul **Sóltész János**, jegyzőül **Szél György** atyánkfiai.

A krassói értekezlet emlékiratában foglalt indítványok, zsinattartás, kisdedek kezelésére vonatkozó ügyeket, egyh. értekezletünk által helyeseltetnek, s az egyházmegyei közgyűlés figyelmébe ajánlatnak.

A lelkészi gyámintézet szabályainak átnézésével megbízott négy bizottsági tag beadván külön véleményes javaslatát az egy más négy tagból álló bizottságnak oly utasítással adatott ki, hogy a négyet összehasonlítván vagy egyet fogadjon el a négyből, vagy készítsen belőlök egyet s jövő lelkészi értekezletünknek adja be, hogy ott végleg megállapodhassunk, s megállapodásunkat helybenhagyás végett az egyházmegyei gyűlés elé terjeszthessük.

A lelkészi özvegyek és árvák ez évi segélyosztaléka 50 frtban állapított meg.

Egy jelen volt.

Gyulai József ötven éves tanító örömnépe.

A debreczeni h. h. református presbyterium örömnapot rendeztetett Gyulai József ötven éves tanítónak. Ápril 15-én d. e. fél XI órakor az u. n. ispotályi (külvárosi) templomban, mely melletti iskolában szolgált a tiszta jellemű agg tanító annyi éveken át, gyűlt egybe a díszes koszorú. A református, róm. kath. egyház és városi hatóság legfőbb személyiségei, országgyűlési képviselők, a tanfelügyelő, tanári karok, a volt tanítványok, nők stb. megtölték a 300 éves régi templomot. A tanítók énekkara énekelt. Az urvacsora-szék keretén belől foglalt helyet az agg tanító, vele szemben a tanítói kar megbízott szónoka, középén

*) Minden egyházához hű lélek megnyugvással veszi örvendetes tudomásul a béke s igazság oltárára hozott e szép és nemes lépést. Üdvözlét érte a tisztább álláspontra jutás nevében. Szerk.

az egyháztanács nevelésügyi szakosztályának érdemteljes elnöke **Könyves Tóth Mihály** lelkész. Ének után nevezett lelkész ur egy óra hosszat tartó, nagy figyelemmel hallgatott kitűnő beszédet olvasott fel, kifejtvén benne történelmileg, mit tett a protestántizmus, s épen Debreczen a népnevelés fontos érdekében, a tanügy emelése s az autonomia szilárd védelmére, mesteri vonásokkal ecsetelve főleg az utolsó évszázad tanuságos forduló pontjait. Végül az egyház megtisztelő ajándékát az ezüst poharat, emlék-felirattal ellátva, átadta áldáskivánatok közt a megtiszteltnek. Az énekkar elzengvén a CXVI zsolnárt, a tanítói kar részéről **Domokos Lajos** kartárs fejezte ki üdvözlését nés-toruknak megkapó lelkes szavakban, kiemelvén, hogy Gyulai, a ki kántor is, naponként a templomban tanítványai-val dicsérte Istent s a vallásországot példájával tetteg is tanította. Végül püspök, prépost, polgármester stb. szoritottak kezét a megtisztelt férffival, kit a közönség szívélyes éljennel üdvözölt.

Este 100-nál több terítékű díszvacsora rendeztetett a város minden rendű polgárai jelenlétében, hol nemcsak az örömapot megélt tanító, hanem általában a nevelés és tanügy tényezői ékes szónoklatok által emeltettek ki. — Az emlékpohárt ivadékról-ivadékra őrizhetik a Gyulai utódok, mint egyik fejük érdemének szép ereklyéjét. Gyulai a mellé adott erős segéd-tanítóval jelenleg is szolgálja az iskolát. Mindnyájan jót kívánunk az agg tanítónak. **K. Tóth Mihály** beszédének e nyomós szavaival zárjuk rövid tudósításunkat: „Nekünk a mi hitelveink szerint nem szabad elválasztanunk iskoláinkat az egyháztól, az iskolák az egyháznak életgyökerei. Egész hitfelekezetünk vallja, hirdeti azon meggyőződésünket, hogy iskoláinkra vonatkozó önkormányzati jogunk oly drága s féltő kincsünk, mit megőriznünk reánk nézve egyháziilag életkérdés.“ Silói.

K Ü L Ö N F É L É K.

— **Pártolók névsora.** A „vasárnap és a munkás osztályok“ című mű magyar kiadásának pártolóiul s terjesztőiül eddigelé jelentkeztek a beküldés sorrende szerint 1) Pap Károly ref. lelkész esperes, Bihar-Püspöki, 2) Munkácsi Sándor ref. lelkész, Paks, 3) Horváth János ref. lelkész, őrségi esperes, 4) Váradi Szóts Farkas ref. lelkészjelölt, Szent-Lőrincz, 5) Ember Károly ref. lelkész, Furta, 6) Csapó Dezső birtokos, Furta, 7) Czékus István evang. lelkész szuperintendens (2 frt), 8) Láng Adolf ev. lelkész, Tápió-Sz.-Mártonról (utóbbi az 1 frt beküldése mellett még 10 példányt rendelt elárusítás végett), összesen 8-an 9 frttal. — A vasárnapügyi irodalom barátait pártolási díj beküldésre, 5 vagy 10 példány megrendelésére tisztelettel kérem a nyilvános nyugtázás folytatásának ígérete mellett. (Lásd az eredeti felhívást Lapunk 14. számában.) — Debreczen, 1877. ápril 17. Balogh Ferencz.

— **S.-Patak.** Az alsó-zempléni ref. egyházmegye e hó 4. 5. és 6-ik napjain tartotta közgyűlését, állandó helyén, Sáros-Patakon. Legnevezeteseb mozzanata volt az, hogy roszalását s komoly megrovását fejezte ki azon tanárok irányában, kik a jogakadémia Miskolczra áthelyezését indítványozták és a mellett harczoltak; ezenkívül a szuperintendentiára feiterjesztendő óvást tett mindazon törekvések ellen, melyek annak kivitelére irányozták. Szinyei Gerzson tanár pedig egy röpiratot bocsátott sajtó alá ugyanezen tárgyban. (Miskolcz“-ból.)

IRODALMI TÁRCZA.

Debreczeni egyházi könyvsorozat.

(Alábbi könyvek részint Telegdi K. Lajos, részint ifj. Csáthy Károly könyvárusoknál Debreczenben, részint közvetítés foly-tán az országbeli rendes könyvárusoknál kaphatók.)

I. Protestáns olvasmányok:

(I. füzet.) **A protestantizmus és katholicizmus** a nemzetek szabadságához és jólétéhez való viszonyában, írta Laveley Emil lütrichi egyetemi tanár, magyarra fordítá francziából (mely nyelven 30,000-nél több példány kelt el) Derczenyi M. Sándor; kiadta s Gladstone levele hozzáadásával bővíté Balogh Ferencz, Debreczen, Telegdi K. Lajos könyvárus bizománya, 1877. 8-r. 36 lap. Ára 30 kr. — Lásd e világbirű s minden művelt nyelvre fordított röpirat ismertetését az „Evangeliumi Prot. Lap.“ 1876. évi 11. 12. 13. számaiban.

(II. füzet.) **Tájékozó pontok a theologia terén,** a magyar protestáns modernizmus és haladó orthodoxia szembesítése, írta Balogh Ferencz. Lenyomat az „Ev. Prot. Lap“ februári két számából. Debreczen, ifj. Csáthy Károly könyvárus bizománya, 1877. 8-r. 27 l. Ára 25 kr.

(III. füzet.) **A skót szabad egyház ismertetése,** — egyháztanulmány. — írta Csiky Lajos ref. lelkészjelölt. 8-r. 55 lap. Debreczen, Telegdy K. Lajos bizománya, 1877. Ára 35 kr. A mű ajánlva van Dr. Moody Stuartnak.

(IV. füzet.) **Némely korszerű kérdések szellőztetése** a magyar református egyház kebelében, írta Menyhárt János hittanár. (Lenyomat az „Ev. Prot. Lap“ márcziusi számaiból.) Debreczen, ifj. Csáthy Károly könyvárus bizománya. 1877. 47 l. 8-r. szines borítékba füzve ára 30 kr.

Jelentés. Az „Evangeliumi Prot. Lap“ szerkesztőjénél kiadásra várnak: a) „A vasárnap és a munkás osztályok“ francziából Könyves János. b) **Kálvin János,** az ujkori szabadság egyik alapítója Merle d'Aubignétől, francziából Balogh Ferencz.

II. Theologiai tankönyvek:

Keresztyén Egyháztörténelem. Főleg Gieseler nyomán írta Balogh Ferencz, kiadja ifj. Csáthy Károly könyvárus Debreczenben. I. füzet Nagy-Konstantinig (1872. 8-r. 112 l.) II. füzet Hildebrandig (1874. 8-r. 113—248 l.) III. füzet Lutherig (1877. 8-r. 144 l. a középkor. Mindenik füzet ára 80 kr.

A magyar protestáns egyháztörténelem részletei a reformációtól jelenig, írta Balogh Ferencz, szerző sajátja, Debreczen (1872. 8-r. 183 l.), ára 1 frt 20 kr. Benne van: a magyar biblia története a biblia kiadások korrendi táblázatával.

Hitnézetek története főleg Hagenbach nyomán írta Balogh Ferencz; Debreczen, 1877. I. rész: a 7 első század dogmák története. Kézirat gyanánt nyomtatott 5 iv, csak magán uton szerezhető. Ára 60 kr.

Jegyzet. Régebben jelentek meg: **Mélius Péter hatása.** Tanári székfoglaló beszéd, tartotta Balogh Ferencz. 1866. nov. 6. Debreczen, 1866. a tanári székfoglaló „Beszédék“ füzetének 25—46 lapjain. Ára 30 kr.

Emlék költemény Mélius Péter halála 3 századik évfordulati napján. Írta Balogh Ferencz. (Lenyomat a M. Pr. e. s isk. Figyelmező-ből.)

Kelt e könyvsorozat Debreczenben, 1877. ápril 20. (Első közlés.)

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.